УДК: 349.6(497.11)
349.6(4-672EU)
Biblid 1451-3188, 14 (2015)
Год XIII, бр. 54, стр. 228-254
Изворни научни рад

др Сања Јелисавац ТРОШИЋ[1]
мр Јасмина СУБИЋ[2]

КРИВИЧНО-ПРАВНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ И ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

ABSTRACT

Environmental pollution is an important problem of contemporary society. Therefore, there is a need to urgently address the problem by finding ways for the rational use of natural resources, keeping active demographic policy and unfolding and improving international cooperation in this field, for the survival of the Earth itself. This study should indicate how the environment is protected, with special emphasis on criminal law protection of the environment in Serbia and in the neighboring countries. Also, the study should highlight the importance of the legal regulation of environmental protection that has to prevent the commission of criminal offenses in this field. Every country that wants to be a full member of the EU must assume the obligations arising from the *acquis communautaire* (the Community acquis).

As a candidate country, Serbia is harmonizing its regulations, and Chapter 27 – Environment is one of the most important chapters of the EU acquis.

Key words: environment, criminal offenses, criminal-legal protection.

[1] Институт за међународну политику и привреду, Београд. Е-маил: sanja@diplomacy.bg.ac.rs. Рад представља део научног пројекта Института за међународну политику и привреду: „Србија у савременим међународним односима – стратешки правци развоја и учвршћивања положаја Србије у међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународни економски, правни и безбедносни аспекти”, финансираног од стране Министарства, просвете, науке и технолошког развоја Владе Републике Србије (евиденциони број: 179029).

[2] Министарство унутрашњих послова, Београд. Е-маил: subicj@ptt.rs

1) СВРХА

Када је на почетку своје историје човек живео животом пастира и земљорадника, споредни производи његовог коришћења природе сасвим су лако били апсорбовани у току природног животног циклуса. Али, индустријски човек је показао неопрезност у вештини да изолује нешкодљиве супстанце из природног циклуса, тако да оне вишу нису могле бити реапсорбоване, већ су постале смртоносне. Многи индустријски отпаци засад се морају закопавати или спуштати на дно мора, јер нема јефтиног начина да се учине нешкодљивим. Човек је комбиновао своје знање из хемије и физике са блаженом равнодушношћу према укупним последицама таквих процеса. С обзиром да су та једињења смртоносна по биљке и животиње, и пошто теже да измене састав атмосфере, човек је унео у своју животну средину једну сталну опасност која може само да расте, уколико те супстанце постају из дана у дан концентрисаније.[3] У савременим условима индустријског развоја друштва, заштита човекове средине постаје неопходан императив у циљу обезбеђења егзистенцијалних услова за опстанак људске заједнице.[4] Проблем са којим се модерна друштва суочавају изникао је из начина на који су еволуирала и нарочито из великих промена у последње две стотине година.[5] Прве активности и констатације о загађењу ваздуха појављују се у Енглеској, када 1307. године, краљ Едвард I, на заседању Парламента покреће захтев за ограничења у спаљивању угља. Године 1661, *John Evelyn* штампао је први памфлет са циљем удаљавања индустрије из центра Лондона и формирање зеленог појаса око града.[6] Еколошка криза није случајан и маргиналан производ нововековне рационалности, напротив, она је само крајња и нужна консеквенца једне филозофије напретка, која ће своју снагу и моћ заснивати на беспоштедној експлоатацији и деградацији како човекове спољашње, тако и унутрашње природе.[7] Важно је знати да моћ човека да изазове поремећаје у животној средини далеко премашује

[3] Бранко Китановић, *Планета и цивилизација у опасности,* Привредна штампа, Београд, 1979, стр. 109.

[4] Љубиша Лазаревић, *Кривично право Југославије – посебни део,* Савремена администрација, Београд, 1995, стр. 283.

[5] Клај Понтинг, *Еколошка историја света*, превео Симић Драган, Одисеја, Београд, 2009, стр. 439.

[6] Милан Павловић, *Еколошко инжењерство,* Технички факултет „Михајло Пупин“, Зрењанин, 2002, стр. 42.

[7] Љубиша Деспотовић, *Еколошка парадигма*, Stylos, Нови Сад, 2002, стр. 25.

технолошко – техничке могућности за свођење овог удара на екосистем у еколошки прихватљиве границе.[8] Недовољна свест о значају заштите животне средине доприноси непрестаном погоршању еколошких услова и настанку глобалне еколошке кризе.[9] Закон о заштити животне средине дефинисао је животну средину као: "Скуп природних и створених вредности чији комплексни међусобни односи чине окружење, односно простор и услове за живот."[10] На земљи постоје две категорије ресурса – необновљиви: геолошки ресурси (минерални ресурси – руде метала, неметала и енергетски ресурси – угаљ, нафта и гас) и земљиште, и обновљиви ресурси: живи свет – вода, ваздух, сунчево зрачење, енергија ветра и енергија плиме. Обновљиви ресурси имају моћ регенерације, али уколико интензитет обнављања не превазилази темпо коришћења, употреба ових ресурса може бити временски ограничена.[11] Људска цивилизација и Земљин еколошки систем су у сукобу, а климатска криза је најистакнутији, најпогубнији и најопаснији показатељ тог сукоба. Она се често сврстава у исти кош са другим еколошким кризама, као што је уништење риба и коралних гребена у океану, све већа несташица воде, смањење обрадивог земљишта у многим изразито пољопривредним областима, сеча и спаљивање древних шума, укључујући тропске и суптропске шуме богате различитим облицима живота, криза изумирања биљних и животињских врста, увођење дуговечних токсичних загађивача у биосферу и гомилање токсичног отпада од хемијске обраде, рударства и других индустријских активности, загађење ваздуха и загађење воде. Ове манифестације огромног утицаја који људска цивилизација има на Земљин екосистем, додатно појачавају широм света распрострањену еколошку кризу која угрожава и нарушава настањивост земље.[12] Тврдња да човечанство мора да поднесе и извесне жртве у циљу остваривања општег напретка потпуно је депласирана када се односи на загађење човекове околине, јер би се занемаривањем еколошке заштите дошло у ситуацију да, на крају крајева, целокупно човечанство постане жртва сопствене тежње ка прогресу и развоју, без обзира на цену.[13] Скептици сматрају да је земља отпорна и да

[8] Никола Почуча, *Екохидрологија,* Грађевинска књига, Зрењанин, 2008, стр. 19.

[9] Милица Богдановић, *Опасности од хемијских акцидената,* Задужбина Андрејевић, Београд, 1999, стр. 38.

[10] Закон о заштити животне средине (Службени гласник Републике Србије, бр.135/2004).

[11] Анђелка Михајлов, *Основе аналитичких инструмената у области животне средине*, Факултет за заштиту животне средине, Сремска Каменица, 2010, стр. 13.

[12] Al Gor, *Naš izbor-putevi rešavanja klimatske krize*, prevod sa engleskog Paunović Zoran, Geopoetika, Beograd, 2010, str. 32.

никакве наше активности не могу на њу значајније да утичу. С друге стране, за оне који заступају већинско мишљење, Земља – или бар њени екосистеми – је крхка и морамо је заштитити од наших, по њу штетних утицаја.[14] У најранијим фазама развоја еколошког права, насиље над животном средином било је санкционисано не баш строгим мерама и казнама управно-правног и грађанско-правног карактера.[15] Заштита животне средине је од значаја како за садашње и будуће генерације. Потребно је предузети низ превентивних активности заснованих на принципу да "загађивач плаћа", борби против еколошке штете на извору и заједничкој одговорности држава. Еколошки криминал је по својој природи неретко транснационалног карактера и може се јавити и као посебна врста организованог криминала.[16] Велики број земаља је у својим националним законодавствима, односно у кривичним законима прописао посебну врсту кривичних дела против животне средине и казнене одредбе за извршиоце кривичних дела. Неке државе, поготово чланице Ервопске уније, донеле су читав низ закона којима се штити животна средина (заштита квалитета воде и ваздуха, климатске промене, одрживо управљање отпадом, заштита природних станишта, контрола индустријског загађења и управљање ризицима, контрола хемикалија, генетски модификовани организми (ГМО), управљање буком, заштита шума од атмосферског загађења и пожара, итд.). Овај рад покушаће да укаже на који начин је у нашој земљи пружена заштита животној средини. Након Увода, у првом делу рада биће речи о међународним, актима ЕУ и националним правним актима који су донети ради заштите животне средине, са посебним освртом на Директиву 2008/99/ЕЗ о заштити животне средине путем кривичног права којом се прописују мере које државе чланице треба да предузуму у области кривичног права, а ради ефикасније заштите животне средине. У другом делу рада биће приказана кривично-правна заштита у земљама у региону, у трећем делу биће презентирана кривично-правна заштита животне средине у националном законодавству Републике Србије, док ће у закључку бити дат резиме рада и биће указано на мере које су предузете од стране наше државе, као и других држава, како би се

[13] Живојин Алексић, Милан Шкулић, *Криминалистика*, Досије, Београд, 1997, стр. 434.

[14] Entoni Gidens, *Klimatske promene i politika,* prevod sa engleskog Trajković Đorđe, Clio, Novi Sad, 2010, str. 38-39.

[15] Kevin Tomkins, "Law Police Enforcement and Environment"; *Current Issues in Criminal Justice,* Vol. 16, pp. 294-306.

[16] Dina Siegel, Hans Nelen (Eds): "Organized crime-Culture", *Markets and Polices*, Springer Vol. 7, New York, 2008, pp. 127-142.

заштитила животна средина и како би друштво опстало, упркос тренутној угрожености животне средине.

2) ПРАВНО РЕГУЛИСАЊЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Поставке система заштите и унапређења животне средине и остварење права на здраву животну средину, у савременим државама представља одраз развијености укупног нормативног система. Рачуна се да је кроз заштиту животне средине и еколошку политику неопходно обезбедити дугорочне основе биолошког и цивилизацијског опстанка, дакле добробит за будуће генерације.[17] У циљу заштите животне средине, Европска унија донела је читав низ правних аката. Најјасније формулисани циљеви у области животне средине садржани су у одредби члана 191. Уговора о функционисању Европске уније где је прописано да политика Уније у области животне средине треба да допринесе постизању следећих циљева: очувању, заштити и побољшању квалитета животне средине, заштити људског здравља, опрезном и рационалном коришћењу природних ресурса и унапређењу, на међународном плану, мера за суочавање са регионалним и глобалним проблемима животне средине.[18] Ради заштите животне средине, донето је више универзалних (донетих у оквиру или под окриљем ОУН) и регионалних (Европска унија, Савет Европе и др.) правних аката, али и националних правних аката. Издвојићемо следеће: Декларација о човековој средини, донета на светској конференцији Уједињених нација у Стокхолму 1972. године; Конвенција о међународној трговини угроженим врстама (ЦИТЕС), усвојена 1973. године, ступила на снагу 1975. године; Конвенција о очувању миграторских врста дивљих животиња (Бонска конвенција), усвојена 1979. године, ступила на снагу 1983. године; Бечка конвенција о заштити озонског омотача, усвојена 1985. године, ступила на снагу 1988. године; Конвенција о контроли прекограничног кретања опасног отпада и његовог одлагања (Базелска конвенција), усвојена 1989. године, ступила на снагу 1992. године; Конвенција УН о борби против дезертификације, усвојена 1994. године, ступила на снагу 1996. године; Конвенција о приступу информацијама, учешћу јавности у доношењу одлука и приступу правосуђу у областима које се тичу животне средине – Архуска Конвенција, усвојена

[17] Зоран Тодоровић, Безбедносни аспект заштите и унапређења животне средине неких развијених европских земаља и земаља у транзицији, *Безбедност,* Београд, 4/07, стр. 150.

[18] Водич кроз ЕУ политике, *Заштита животне средине,* Младост Груп, Лозница, 2010, стр. 25-26, 55.

25. јуна 1998. године; Конвенција о заштити животне средине путем кривичног права закључена 1998. године у Стразбуру, у оквиру Савета Европе; Ротердамска конвенција о поступку претходног пристанка за одређене опасне хемикалије и пестициде у међународној трговини, усвојена 1998. године, ступила на снагу 2004. године; Штокхолмска конвенција о дуготрајним органским загађујућим материјама, усвојена 2001. године, ступила на снагу 2004. године; Оквирна конвенција Уједињених нација о климатским променама донета на Конференцији о заштити животне средине и развоју у Рију де Жанеиру 1992. године; Кјото протокол о смањењу емисије штетних гасова, усвојен 1997. године, ступио на снагу 2005. године; Декларација донета на Париској конференцији шефова држава и влада земаља Европске економске заједнице; Директива Савета 91/692/ЕЕЦ од 23. децембра, 1991. о уједначавању и рационализацији извештаја о спровођењу одређених директива које се односе на животну средину; Директива Савета 96/61/ЕЦ од 24. септембра, 1996. године, о интегрисаном спречавању и контроли загађивања; Директива 2001/42/ЕЦ о стратешкој процени утицаја на животну средину од 27. јуна, 2001. године; Директива 2003/4/ЕЦ о приступу јавности информацијама из области животне средине; Директива 2003/35/ЕЦ о учешћу јавности у одлучивању о питањима која се тичу животне средине; Директива 2004/35/ЦЕ Европског парламента и Савета од априла 2004. о одговорности за еколошку штету у вези са заштитом и отклањањем еколошке штете; Директива 2007/2/ЕЦ о установљавању Инфраструктуре за просторне информације у Европској заједници (ИНСПИРЕ); Директива 2008/99/ЕЗ о заштити животне средине путем кривичног права којом се прописују мере које државе чланице треба да предузуму у области кривичног права, а ради ефикасније заштите животне средине; Директива 85/337/ЕЕЦ, 97/11/ЕЦ о процени утицаја на животну средину; Уредба 1049/2001 Европског парламента и Савета у погледу јавног приступа документима Европског парламента, Савета и Комисије; Уредба (ЕЦ) Но 1367/2006 о примени одредби Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине – Архус, 1998); Уредба 166/2006 о установљавању Европског регистра испуштања и преноса загађујућих супстанци; Уредба Но 401/2009 о Европској агенцији за животну средину (ЕЕА) и Европској мрежи за информације и посматрање (ЕИОНЕТ); Уредба 614/2007 о ЛИФЕ + финансијски инструменти у области животне средине; Монтреалски протокол о супстанцама које оштећују озонски омотач (Протокол из Монтреала), усвојен 1987. године, ступио на снагу 1989. године; Протоколом о стратешкој процени утицаја на животну средину

(Кијев, 2003); Препорука 2001/331/ЕЦ о минималним критеријумима за инспекцију у области животне средине. Заштита животне средине у Републици Србији заснива се на Уставу којим се утврђује право грађана на здраву животну средину и њихова дужност да штите и унапређују животну средину.[19] У области заштите животне средине, донето је више законских и подзаконских аката.[20]

[19] Устав Републике Србије, у члану 174. прописује да: "Свако има право на здраву животну средину и на благовремено и потпуно обавештавање о њеном стању. Свако, а посебно Република Србија и аутономна покрајина, одговоран је за заштиту животне средине. Свако је дужан да чува и побољшава животну средину." Видети: *Сл. гласник РС*, бр. 98/2006.

[20] Закон о заштити животне средине, *Сл. гласник РС*, бр. 135/04 и 36/09; Закон о планирању и изградњи *Сл. гласник РС*, бр. 72/09 и 88/10; Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине *Сл. гласник РС*, бр. 135/2004; Закон о процени утицаја на животну средину *Сл. гласник РС*, бр. 135/2004 и 36/2009; Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину, *Сл. гласник РС*, бр. 135/04 и 88/10; Закон о заштити ваздуха *Сл. гласник РС*, бр. 36/09; Закон о водама , *Сл. гласник РС*, бр. 30/10; Закон о управљању отпадом , *Сл. гласник РС*, бр. 36/09 и 88/10; Закон о амбалажи и амбалажном отпаду , *Сл. гласник РС*, бр. 36/09; Закон о заштити од буке у животној средини (''Сл. гласник РС'', бр. 36/09 и 88/10); Закон о хемикалијама, *Сл. гласник РС*, бр. 36/09 и Закон о изменама и допунама Закона о хемикалијама, *Сл. гласник РС*, бр. 88/10); Закон о заштити природе, *Сл. гласник РС*, бр. 36/09 и 88/10; Закон о добробити животиња *Сл. гласник РС*, 41/2009; Закон о потврђивању Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине - Архуска конвенција *Сл. гласник РС*, број 36/09; Закон о потврђивању Конвенције о међународном промету угрожених врста дивље фауне и флоре, *Сл. лист СРЈ-Међународни уговори*, бр.11/2001; Закон о заштити од јонизујућег зрачења и о нуклеарној сигурности, *Сл. гласник РС*, бр. 36/09); Закон о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда, *Сл. гласник РС*, бр. 36/2009; Закон о дивљачи и ловству, *Сл. гласник РС*, бр. 18/2010); Закон о заштити од нејонизујућег зрачења, *Сл. гласник РС*, бр. 36/09; Правилник о садржини и изгледу интегрисане дозволе *Сл. гласник РС*, бр. 30/2006; Правилник о садржини, изгледу и начину попуњавања захтева за издавање интегрисане дозволе, *Сл. гласник РС*, бр. 30/2006; Уредба о врстама активности и постројења за које се издаје интегрисана дозвола, *Сл. гласник РС*, бр. 84/2005 Уредба о садржини програма мера прилагођавања рада постојећег постројења или активности прописаним условима, *Сл. гласник РС*, бр. 84/2005; Уредба о критеријумима за одређивање најбољих доступних техника, за примену стандарда квалитета, као и за одређивање граничних вредности емисија у интегрисаној дозволи, *Сл. гласник РС*, бр. 84/2005; Уредбу о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух ("Сл. гласник РС", бр. 71/2010; Уредбу о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха *,Сл. гласник РС*, бр. 11/2010 и 75/2010; Правилник о условима за издавање сагласности оператерима за мерење квалитета ваздуха и/или мерење емисије из стационарних извора загађивања, *Сл. гласник РС*, бр.16/12; Уредба о класификацији вода*, Сл. гласник СРС,* бр.5/68; Уредба о категоризацији водотока, *Сл. гласник РС*, бр.5/68; Уредба о граничним вредностима приоритетних и

приоритетних хазардних супстанци које загађују површинске воде и рокови за њихово достизање, *Сл. гласник РС*, бр. 35/11; Уредба о граничним вредностима емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање, *Сл. гласник РС*, бр. 67/2011); Уредба о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање, *Сл. гласник РС*, бр. 50/12; Правилник о опасним материјама у водама, *Сл. гласник СРС,* бр. 31/82); Правилник о опасним материјама које се не смеју уносити у воде, *Сл. гласник СРС,* бр. 3/66 и 7/66); Правилник о начину и броју испитивања квалитета отпадних вода, *Сл. гласник СРС,* бр. 47/83 и 13/84); Правилник о садржини обавештавања о новом севесо постројењу, односно комплексу, постојећем севесо постројењу, односно комплексу и о трајном престанку рада севесо постројења, односно комплекса, *Сл. гласник РС*, бр. 41/2010; Правилник о листи опасних материја и њиховим количинама и критеријумима за одређивање врсте документа које израђује оператер севесо постројења, односно комплекса, *Сл. гласник РС*, бр. 41/2010; Правилник о садржини политике превенције удеса и садржини и методологији израде Извештаја о безбедности и Плана заштите од удеса, *Сл. гласник РС*, бр. 41/2010; Правилник о категоријама, испитивању и класификацији отпада, *Сл. гласник РС*, бр. 56/10; Правилник о начину складиштења, паковања и обележавања опасног отпада, *Сл. гласник РС*, бр. 92/10; Правилник о условима и начину сакупљања, транспорта, складиштења и третмана отпада који се користи као секундарна сировина или за добијање енергије, *Сл. гласник РС*, бр. 98/10; Правилник о обрасцу дневне евиденције и годишњег извештаја о отпаду са упутством за његово попуњавање, *Сл. гласник РС*, бр. 95/10; Правилник о обрасцу документа о кретању опасног отпада и упутства за његово попуњавање, *Сл. гласник РС*, бр. 72/09; Правилник о годишњој количини амбалажног отпада по врстама , *Сл. гласник РС*, бр. 72/09; Правилник о условима које морају да испуњавају стручне организације за испитивање отпада, *Сл. гласник РС*, бр. 53/06; Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива, *Сл. гласник РС*, бр. 5/2010); Уредба о врстама отпада за које се врши термички третман, условима и критеријумима за одређивање локације, техничким и технолошким условима за пројектовање, изградњу, опремање и рад постројења за термички третман отпада, поступку са остатком након спаљивања, *Сл. гласник РС*, бр. 34/2010 и 50/2012; Правилник о условима које мора да испуњава стручна организација за мерење буке, као и о документацији која се подноси уз захтев за добијање овлашћења за мерење буке, *Сл. гласник РС*, бр. 72/2010; Правилник о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке, *Сл. гласник РС*, бр. 72/10; Правилник о методологији за одређивање акустичких зона, *Сл. гласник РС*, бр. 72/10; Правилник о прекограничном промету и трговини заштићеним врстама, *Сл. гласник РС*, бр. 99/2009; Правилник о садржини и методама израде стратешких карата буке и начину њиховог приказивања јавности *Сл. гласник РС*, бр. 80/10; Уредба о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини, *Сл. гласник РС*, бр. 75/10; Уредба о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне, *Сл. гласник РС*, бр.31/2005, 45/2005-испр., 22/2007, 38/2008 и 9/2010); Наредба о ловостају дивљачи, *Сл. гласник РС*, бр. 55/2006; Наредба о мерама за очување и заштиту рибљег фонда („Сл. гласник РС“, бр. 104/2009); Наредба о забрани сакупљања појединих заштићених врста дивље флоре и фауне у 2010. години, *Сл. гласник РС*, бр. 17/2010.

3) ДИРЕКТИВА 2008/99/ЕЗ О ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ПУТЕМ КРИВИЧНОГ ПРАВА И КОНВЕНЦИЈА О КРИВИЧНО – ПРАВНОЈ ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Основни извор права ЕУ којим се установљавају извесна правила у области кривичне одговорности је *Директива 2008/99/ЕЗ о заштити животне средине путем кривичног права* којом се прописују мере које државе чланице треба да предузму у области кривичног права, а ради ефикасније заштите животне средине.[21] Ова директива уводи само основне стандарде кривичноправне заштите животне средине, при чему не улази у материју дефинисања појединих кривичних дела, као ни врсте санкција за кривична дела у вези са животном средином. Уређење ових питања је у надлежности држава чланица. Директивом се уводи и одговорност правних лица за наведена кривична дела која постоји ако је дело причинило било које лице које има водећи положај у правном лицу, без обзира на то да ли је деловало самостално или у име правног лица, а кривично дело је причињено у корист правног лица. Такође, прописује да ће против физичких лица која су починила кривична дела у вези са заштитом животне средине или подстицала њихово извршење бити покренут кривични поступак без обзира на то што је за кривично дело утврђена одговорност правног лица.[22] Усвајање ове директиве има релативно дугу историју и она је везана за активности Савета Европе на плану усвајања Конвенције о заштити животне средине путем кривичног права којом се наглашава потреба за успостављањем кривичне одговорности у случајевима "озбиљног загађења или довођења у опасност животне средине".[23] Потреба за предузимањем правних мера у овој области заснована је на процени да је угрожавање животне средине кривичним делима све озбиљнији проблем који проузрокује значајну штету животној средини у Европи и свету уз истовремено остваривање значајног профита (за починиоце) и минималан ризик од откривања и гоњења,

[21] Directive 2008/99/EC on the protection of the environment through criminal law, члан 2, став (а), тач. I, II и III.

[22] Дреновак-Ивановић Мирјана; Ђорђевић Сретен; Важић Синиша, Правни инструменти еколошке заштите – грађанскоправна и кривичноправна заштита, Фидуциа 011 принт, Београд, http://www.osce.org/sr/serbia/148291?download=true, доступно 31.07.2015. године, стр. 64.

[23] Convention on the Protection of Environment through Criminal Law, CETS бр. 172. http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?CL=ENG&CM=1&NT=172, 19.07.2015.

нарочито када су у питању кривична дела са ино-елементом. Посебним проблемом сматра се организовани криминал. Ова конвенција Савета Европе отворена је за потписивање 4. новембра, 1998. године. Међутим, активности Савета Европе у овој области вуку свој корен још од 1972. године, када су министри правде на својој 7. конференцији затражили од Комитета министара предузимање даљих активности у овој области. Најексплицитнији закључак у овом правцу донет је 1990. године, на 17. конференцији министара правде када је препоручено да Организација развије заједничко упутство у овој области (у форми препоруке или конвенције), након чега је на овим питањима радила група експерата све до октобра, 1995. године. Конвенција садржи опис кривичних дела и "других прекршаја" против животне средине (три групе – у зависности од процењеног степена опасности), утврђивање правила о кривичном поступку када су у питању дела везана за животну средину, питање надлежности (нарочито када се ради о прекограничном загађивању), имплементацију (сарадња националних власти и међународна сарадња), питање тзв. заједничке (удружене) одговорности онда када није могуће утврдити носиоца одговорности, итд. Поред тога, Конвенција садржи и одредбе којима се дефинишу поједини појмови (чл. 1), именује прекршилац (чл. 2-4), установљава надлежност националних судова, утврђују санкције (чл. 6-8), утврђују принципи одговорности за правна лица, принципи сарадње у овој области,итд. У посебном делу се разрађују мере заштите интереса група које могу бити погођене оштећењима животне средине и утврђују одређена права везана за њихово учествовање у заштити животне средине. Директива прописује минималне захтеве који морају бити уграђени у национално кривично законодавство држава чланица, а државе чланице могу слободно да одрже или уведу строже заштитне мере. Директива се не односи на мере које се тичу процесног дела кривичног права, нити се односе на овлашћења тужилаца и судија. У складу са одредбом члана 3. Директиве, државе чланице имају обавезу да обезбеде да се одређене радње и поступци сматрају кривичним делом, ако су почињена противправно и намерно или, са најмање, озбиљним нехатом. Та дела обухватају:

- испуштање, емисију или уношење извесних количина материјала или јонизујућег зрачења у ваздух, земљиште и воду, који изазива или може изазвати смрт или тешке повреде било којем лицу или значајну штету на квалитет ваздуха, квалитет земљишта и квалитет воде, или животиња или биљака;
- прикупљање, превоз, обнављање или одлагање отпада, укључујући и надзор над овим пословима и контролу на депонијама, укључујући и

акције предузете од стране субјеката који управљају отпадом, а који узрокују или је вероватно да ће да проузрокују смрт или озбиљне повреде било које особе или значајна оштећења квалитета ваздуха, квалитета земљишта, или квалитета воде, или животиња и биљака;

- рад постројења у којем се спроводи опасна активност или у којима се чувају или користе опасне супстанце или препарати и који ван постројења изазива или може изазвати смрт или озбиљне повреде било којем лицу или значајну штету квалитету ваздуха, земљишта и вода или животињама или биљкама;
- производњу, прераду, руковање, коришћење, одржавање, складиштење, транспорт, увоз, извоз или одлагање нуклеарног материјала или других опасних радиоактивних супстанци која изазива или је вероватно да ће изазвати смрт или тешке повреде било ком лицу или значајну штету квалитету ваздуха, земљишта и вода, или животиња и биљака;
- убиства, уништавање, поседовање или узимање узорака заштићених врста дивље фауне и флоре врста, осим у случајевима када се ради о занемарљивој количини тог примерка и када то има занемарљив утицај на очување статуса врста;
- трговина примерцима заштићене врсте дивље фауне и флоре или делова или деривата истог, осим у случајевима када се ради о занемарљивој количини тог примерка и када то има занемарљив утицај на очување статуса врста;
- било које понашање које проузрокује значајно оштећење станишта у заштићеним подручјима;
- производњу, увоз, извоз, стављање у промет или употребу супстанци које оштећују озонски омотач.

Државе чланице имају обавезу да обезбеде да се подстицање, помагање и подржавање намерног понашања дефинисаног у члану 3. буде кажњиво као кривично дело. Поред тога, прописује неколико обавеза држава чланица и то: да обезбеде постојање ефикасних, пропорционалних и дестимулативних кривичних санкција, да обезбеде да се, под одређеним условима, правна лица могу сматрати одговорним за кривична дела и да донесу све потребне прописе ради транспоновања одредби Директиве у национални правни систем.[24] Значајан допринос Конвенције заштити животне средине огледа се

[24] Водич кроз ЕУ политике, Заштита животне средине, Младост Груп, Лозница, 2010. година, стр. 97.

и у нормирању могућности да се организације које се баве заштитом животне средине укључе у кривични поступак за дела против животне средине. Тиме се проширује круг лица која могу да укажу на постојање ових кривичних дела, као и на озбиљне претње основним вредностима животне средине.[25]

4) КРИВИЧНО-ПРАВНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ЗЕМЉАМА У РЕГИОНУ

Република Хрватска

Казнени закон Хрватске, у својој двадесетој глави прописује кривична дела против животне средине (члан 193. – члан 214).[26] Кривична дела којима се штити животна средина у Казненом закону Хрватске су: Загађење животне средине (члан 193), Испуштање загађујућих материја са пловног објекта (члан 194), Угрожавање озонског слоја (члан 195), Угрожавање околине отпадом (члан 196), Угрожавање околине постројењем (члан 197), Угрожавање околине радиоактивним материјама (члан 198), Угрожавање буком, вибрацијама или нејонизирајућим зрачењем (члан 199), Уништавање заштићених природних вредности (члан 200), Уништавање станишта (члан 201), Трговање заштићеним природним вредностима (члан 202), Противзаконито уношење у околину дивљих врста или ГМО-а (члан 203), Противзаконити лов и риболов (члан 204), Убијање или мучење животиња (члан 205), Преношење заразних болести животиња и организама штетних за биље (члан 206), Производња и стављање у промет штетних средстава за лечење животиња (члан 207), Несавесно пружање ветеринарске помоћи (члан 208), Пустошење шума (члан 209), Промена водног режима (члан 210), Противправна експлоатација рудног блага (члан 211), Противправна градња (члан 212), Делотворно кајање (члан 213) и Тешка кривична дела против животне средине (члан 214).

[25] Дреновак-Ивановић Мирјана; Ђорђевић Сретен; Важић Синиша, Правни инструменти еколошке заштите – грађанскоправна и кривичноправна заштита, Фидуциа 011 принт, Београд, http://www.osce.org/sr/serbia/148291?download=true, доступно 31.07.2015. године, стр. 32.

[26] Казнени закон Р. Хрватске, Народне новине, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15.

Република Црна Гора

Кривични законик Црне Горе[27] у својој двадесет петој глави прописује кривична дела против животне средине и уређења простора. Кривична дела којима се штити животна средина у Кривичном законику Црне Горе су: Загађење животне средине (члан 303), Загађење животне средине отпадом (члан 303а), Оштећење озонског омотача (члан 303б), Непредузимање мера заштите животне средине (члан 304), Противправна изградња, стављање у погон и рад објеката и постројења која загађују животну средину (члан 305), Оштећење објеката и уређаја за заштиту животне средине (члан 306), Оштећење животне средине (члан 307), Злоупотреба генетички модификованих организама (члан 307а), Уништење биљака (члан 308), Убијање и мучење животиња и разарање њиховог станишта (члан 309), Уништење и оштећење заштићеног природног добра (члан 310), Крађа заштићеног природног добра (члан 311), Изношење и уношење заштићеног природног добра и посебно заштићене биљке и животиње и трговање њима (члан 312), Изношење и уношење опасних материја (члан 313), Недозвољено поступање са опасним материјама (члан 314), Недозвољена изградња нуклеарних постројења (члан 315), Неизвршење одлуке о мерама заштите животне средине (члан 316), Повреда права на информисање о стању животне средине (члан 317), Преношење заразних болести код животиња и биљака (члан 318), Несавесно пружање ветеринарске помоћи (члан 319), Надриветеринарство (члан 320), Производња штетних средстава за лечење животиња (члан 321), Загађивање хране и воде за исхрану односно напајање животиња (члан 322), Пустошење шума (члан 323), Шумска крађа (члан 324), Незаконит лов (члан 325), Незаконит риболов (члан 326), Грађење објекта без грађевинске дозволе (члан 326а), Противправно прикључење градилишта на техничку инфраструктуру (члан 326б).

Република Словенија

Кривични законик Словеније[28] у својој тридесет првој глави прописује кривична дела против животне средине. Кривична дела којима се штити животна средина у Кривичном законику Словеније су: Загађење и уништење животне средине (члан 332), Загађење мора и воде из бродова (члан 333), Увоз

[27] Кривични законик Р. Црне Горе, "Службени лист РЦГ", бр. 70/2003, 13/2004, 47/2006 и "Службени лист ЦГ", бр. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 40/2013 и 56/2013.

[28] Казенски законик Р. Словеније, Урадни лист РС, 50/2012.

и извоз радиоактивних материјала (члан 334), Незаконито стицање или коришћење радиоактивних или других опасних материја (члан 335), Загађење воде за пиће (члан 336), Контаминација хране или хране за животиње (члан 337), Незаконито заузимање имовине (члан 338), Уништавање усева штетним супстанцама (члан 339), Уништавање шума (члан 340), Окрутност према животињама (члан 341), Недозвољен лов (члан 342), Недозвољен риболов (члан 343), Незаконито располагање заштићеним животињама и биљкама (члан 344), Преношење заразних болести код животиња и биљака (члан 345), Производња и стављање у промет штетних средстава за лечење животиња (члан 346), Немарна ветеринарска помоћ (члан 347).

Република Македонија

Кривични законик Македоније[29] у својој двадесет другој глави прописује кривична дела против животне средине. Кривична дела којима се штити животна средина у Кривичном законику Македоније су: Загађење животне средине и природе (члан 218), Загађење вода (члан 219), Производња штетних средстава за добитак или животиња (члан 220), Бескрупулозна ветеринарска помоћ (члан 221), Преношење заразних болести на биљни и животињски свет (члан 222), Загађење хране или воде (члан 223), Уништавање усева помоћу загађивача (члан 224), Узурпација имовине (члан 225), Незаконита експлоатација минералних сировина (члан 225а), Пустошење шума (члан 226), Изазивање пожара (члан 227), Незаконит лов (члан 228), Незаконит риболов (члан 229), Угрожавање животне средине и природе отпадним материјама (члан 230), Неовлашћено стицање и располагање нуклеарним материјама (члан 231), Неовлашћена производња, прерада и промет опасним материјама или штетним организмима (члан 232), Мучење животиња (члан 233), Тешки злочини против животне средине и природе (члан 234).

Република Српска

Кривични законик Републике Српске у својој тридесет трећој глави прописује кривична дела против животне средине.[30] Кривична дела којима

[29] Кривичниот законик („Службен весник на Република Македонија“ број 37/96). Закон за изменување и дополнување на Кривичниот законик („Службен весник на Република Македонија” бр. 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 7 /08 , 139/08 , 114/09 година, 51/11, 135/11, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013.

[30] Кривични законик Републике Српске, *Службени гласник РС* бр. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12, 67/13.

се штити животна средина у Кривичном законику Републике Српске су: Загађивање животне средине (члан 415), Загађивање животне средине отпадним материјама (члан 416), Угрожавање животне средине буком (члан 417), Противправна изградња и стављање у погон објеката и постројења (члан 418), Оштећење објеката и уређаја за заштиту животне средине (члан 419), Уништење или оштећење заштићеног природног добра (члан 420), Производња штетних средстава за лечење животиња (члан 421), Загађивање хране и воде за исхрану, односно напајање животиња (члан 422), Непоступање по прописима за сузбијање болести животиња и биља (члан 423), Несавесно поступање у промету пестициде (члан 424), Несавесно пружање ветеринарске помоћи (члан 425), Неовлашћено обављање ветеринарских услуга (члан 426), Уништење засада (члан 427), Неизвршење одлуке о мјерама заштите животне средине (члан 428), Уношење опасних материја у Републику Српску (члан 429), Шумска крађа (члан 430), Пустошење шума (члан 431), Изазивање пожара (члан 432), Мучење и убијање животиња (члан 433), Изношење у иностранство посебно заштићених биљака или животиња (члан 434), Узурпација некретнина (члан 435), Незаконит лов (члан 436), Незаконит риболов (члан 437).

5) КРИВИЧНО-ПРАВНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Кривична дела којима се штитила животна средина уз неки други примарни заштитни објект, кривична законодавства познају одавно. То су кривична дела против здравља људи, против привреде, против опште сигурности и др. Уношење у кривично законодавство инкриминација која пре свега имају за циљ заштиту животне средине, код нас је учињено 1977. године, уношењем кривичног дела загађивања животне средине из члана 133. КЗ. Поред ове, и неким другим инкриминацијама у споредном кривичном законодавству, штитила се животна средина. Кривичним закоником који је ступио на снагу 01.01.2006. године, прописана су кривична дела против животне средине.[31] Кривични законик Републике Србије је након тога претпео неколико измена и допуна. Садашњи Кривични законик Републике Србије у својој двадесет четвртој прописује кривична дела против животне средине.[32] Објект заштите код кривичних

[31] Зоран Стојановић, Обрад Перић, *Кривично право – посебни део*, XI издање, Правна књига, Београд, 2006, стр. 238.

[32] *Кривични законик Републике Србије*, "Сл.гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014).

дела против животне средине у првом реду јесте право човека на здраву и очувану животну средину. Поред тога, кроз ову врсту кривичних дела штите се и здравље људи, ваздух, вода, шуме, итд. Радња је основно обележја кривичног дела и у закону је прописана као чињење или нечињење човека. Кривично дело извршено у време када је извршилац радио или био дужан да ради, без обзира када је наступила последица дела. Кривично дело извршено како у месту где је извршилац радио или био дужан да ради, тако и у месту где је у целини или делимично наступила последица дела. Кривица представља субјективни однос учиниоца према кривичном делу и без ње кривично дело не може учиниоцу бити стављено на терет. Кривична дела којима се штити животна средина у Кривичном законику Републике Србије су: Загађење животне средине (члан 260); Непредузимање мера заштите животне средине (члан 261); Противправна изградња и стављање у погон објеката и постројења која загађују животну средину (члан 262); Оштећење објеката и уређаја за заштиту животне средине (члан 26.); Оштећење животне средине (члан 264); Уништење, оштећење, изношење у иностранство и уношење у Србију заштићеног природног добра (члан 265); Уношење опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја (члан 266); Недозвољена изградња нуклеарних постројења (члан 267); Повреда права на информисање о стању животне средине (члан 268); Убијање и злостављање животиња (члан 269); Преношење заразних болести код животиња и биљака (члан 270); Несавесно пружање ветеринарске помоћи (члан 271); Производња штетних средстава за лечење животиња (члан 272); Загађивање хране и воде за исхрану, односно напајање животиња (члан 273); Пустошење шума (члан 274); Шумска крађа (члан 275); Незаконит лов (члан 276); Незаконит риболов (члан 277). Заштитни објект ове групе кривичних дела је право човека на очувану животну средину.

Загађење животне средине (члан 260)

Основни облик овог кривичног дела чини онај ко кршећи прописе о заштити, очувању и унапређењу животне средине загади ваздух, воду или земљиште у већој мери или на ширем простору. Учинилац ће се казнити казном затвора од шест месеци до пет година и новчаном казном. Тежи облик се од основног облика разликује само по томе што је за његово постојање потребно наступање теже последице, а то је: уништење или оштећење животињског или биљног света великих размера или загађење животне средине у тој мери да су за његово отклањање потребни дуже

време или велики трошкови. Учинилац ће се казнити казном затвора од једне до осам година и новчаном казном. Кривично дело поред свог умишљајног облика има и нехатни облик. За нехатни облик прописана је новчана казна или затвор до две године. Прописан је и нехатни облик квалификован тежом последицом, ако је услед нехатног извршења кривичног дела, дошло до уништења или оштећења животињског или биљног света великих размера или до загађења животне средине у тој мери да су за његово отклањање потребни дуже време или велики трошкови. Учинилац ће се казнити казном затвора од шест месеци до пет година и новчаном казном.

Непредузимање мера заштите животне средине (члан 261)

Основни облик постоји када службено или одговорно лице не предузме прописане мере заштите животне средине, или не поступи по одлуци надлежног органа о предузимању мера заштите животне средине. Прописана је новчана казна или затвор до три године. Кривично дело поред свог умишљајног облика има и нехатни облик. За нехатни облик прописана је новчана казна или затвор до једне године. Ако је услед извршења овог кривичног дела дошло до загађења животне средине, учинилац ће се казнити за кривично дело Загађење животне средине (члан 260). Ако изрекне условну осуду, суд може наложити обавезу учиниоцу да у одређеном року предузме одређене прописане мере заштите, очувања и унапређења животне средине.

Противправна изградња и стављање у погон објеката и постројења која загађују животну средину (члан 262)

Основни облик постоји када службено или одговорно лице противно прописима о заштити, очувању и унапређењу животне средине дозволи изградњу, стављање у погон или употребу објеката или постројења или примену технологије којима се у већој мери или на ширем простору загађује животна средина. Прописана је казна затвора од шест месеци до пет година.Тежи облик се од основног облика разликује само по томе што је за његово постојање потребно наступање теже последице, а то је: уништење животињског или биљног света великих размера или загађење животне средине у тој мери да су за његово отклањање потребни дуже време или велики трошкови. Прописана је казна затвора од једне до осам година. Ово кривично дело може извршити само службено и одговорно лице. Ако изрекне условну осуду, суд може одредити обавезу учиниоцу да у одређеном

року предузме одређене прописане мере заштите, очувања и унапређења животне средине.

Оштећење објеката и уређаја за заштиту животне средине (члан 263)

Основни облик овог кривичног дела чини онај ко оштети, уништи, уклони или на други начин учини неупотребљивим објекте или уређаје за заштиту животне средине. Прописана је казна затвора до три године. Тежи облик се од основног облика разликује само по томе што је за његово постојање потребно наступање теже последице, а то је: загађење ваздуха, воде или земљишта у већој мери или на ширем простору. Прописана је казна затвора од шест месеци до пет година. Најтежи облик постоји ако је дошло до уништења или оштећења животињског или биљног света великих размера или до загађења животне средине у тој мери да су за његово отклањање потребни дуже време или велики трошкови. Прописана је казна затвора од једне до осам година. Кривично дело поред свог умишљајног облика има и нехатни облик. За нехатни облик прописана је новчана казна или затвор до једне године. Прописан је и нехатни облик квалификован тежом последицом, ако је услед нехатног извршења кривичног дела, дошло до загађења ваздуха, воде или земљишта у већој мери или на ширем простору. Прописана је казна затвора до три године. Ако је дошло до уништења или оштећења животињског или биљног света великих размера или до загађења животне средине у тој мери да су за његово отклањање потребни дуже време или велики трошкови, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година. Ако изрекне условну осуду, суд може одредити обавезу учиниоцу да у одређеном року предузме одређене прописане мере заштите, очувања и унапређења животне средине.

Оштећење животне средине (члан 264)

Основни облик овог кривичног дела чини онај ко кршећи прописе, искоришћавањем природних богатстава, изградњом објеката, извођењем каквих радова или на други начин изазове оштећење животне средине у већој мери или на ширем простору. Прописана је казна затвора до три године. Кривично дело поред свог умишљајног облика има и нехатни облик. За нехатни облик прописана је новчана казна или затвор до једне године. Ако изрекне условну осуду, суд може одредити обавезу учиниоцу да у одређеном року предузме одређене мере у циљу отклањања штетних последица по животну средину.

Уништење, оштећење, изношење у иностранство и уношење у Србију заштићеног природног добра (члан 265)

Основни облик овог кривичног дела чини онај ко уништи или оштети посебно заштићено природно добро. Прописана је казна затвора од шест месеци до пет година. Кривично дело поред свог умишљајног облика има и нехатни облик. За нехатни облик прописана је новчана казна или затвор до шест месеци. Други облик овог кривичног дела чини онај ко противно прописима извезе или изнесе у иностранство строго заштићену, односно заштићену врсту биљака или животиња или увезе или унесе у Србију страну врсту биљака или животиња заштићену међународним уговорима и документима. Учинилац ће се казнити казном затвора од три месеца до три године и новчаном казном. Код овог облика кривичног дела кажњив је и покушај. Прописана је обавезна примена мере безбедности одузимања предмета. Строго заштићена или заштићена врста биљака или животиња одузеће се од учиниоца кривичног дела.

Уношење опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја (члан 266)

Основни облик овог кривичног дела чини онај ко противно прописима унесе у Србију радиоактивне или друге опасне материје или опасне отпатке, или ко превози, прерађује, одлаже, сакупља или складишти такве материје или отпатке. Прописана је казна затвора од шест месеци до пет година и новчана казна. Тежи облик овог кривичног дела чини онај ко злоупотребом свог службеног положаја или овлашћења дозволи или омогући да се у Србију унесу материје или отпаци из става 1. овог члана, или омогући да се такве материје или отпаци превозе, прерађују, одлажу, сакупљају или складиште. Учинилац ће се казнити казном затвора од једне до осам година и новчаном казном. Квалификовани облик постоји ако је дошло до уништења животињског или биљног света великих размера или до загађења животне средине у тој мери да су за његово отклањање потребни дуже време или велики трошкови. Учинилац ће се казнити казном затвора од две до десет година и новчаном казном. Ако изрекне условну осуду, суд може одредити обавезу учиниоцу да у одређеном року предузме одређене прописане мере заштите од јонизујућих зрачења или друге прописане мере заштите. Организовање вршења основног облика представља посебан тежи облик. Учинилац ће се казнити казном затвора од три до десет година и новчаном казном.

Недозвољена изградња нуклеарних постројења (члан 267)

Ово кривично дело чини онај ко противно прописима одобри или приступи изградњи нуклеарне електране, постројења за производњу нуклеарног горива или постројења за прераду ислуженог нуклеарног отпада. Прописана је казна затвора од шест месеци до пет година.

Повреда права на информисање о стању животне средине (члан 268)

Ово кривично дело чини онај ко противно прописима ускрати податке или да неистините податке о стању животне средине и појавама који су неопходни за процену опасности по животну средину и предузимање мера заштите живота и здравља људи. Учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до једне године.

Убијање и злостављање животиња (члан 269)

Основни облик овог кривичног дела чини онај ко кршећи прописе убије, повреди, мучи или на други начин злоставља животињу. Учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до једне године.Тежи облик постоји ако је приликом извршења основног облика, дошло до убијања, мучења или повређивања већег броја животиња, или је дело учињено у односу на животињу која припада посебно заштићеним животињским врстама. Учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до три године. Ово кривично дело чини и онај ко из користољубља организује, финансира или је домаћин борбе између животиња исте или различите врсте или ко организује или учествује у клађењу на оваквим борбама. Учинилац ће се казнити затвором од три месеца до три године и новчаном казном.

Преношење заразних болести код животиња и биљака (члан 270)

Основни облик овог кривичног дела чини онај ко за време епидемије неке болести животиња која може угрозити сточарство не поступа по прописима, одлукама или наредбама којима се одређују мере за сузбијање или спречавање болести. Учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до две године. Ово кривично дело чини и онај ко за време постојања опасности од болести и штеточина које могу угрозити биљни свет не поступа по прописима, одлукама или наредбама којима се одређују мере за сузбијање или спречавање болести односно штеточина. Учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до две године. Тежи облик постоји ако је наступило угинуће животиња, уништење биљака или друга

знатна штета. Учинилац ће се у том случају казнити затвором до три године. Кривично дело поред свог умишљајног облика има и нехатни облик. За нехатни облик учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до једне године.

Несавесно пружање ветеринарске помоћи (члан 271)

Основни облик овог кривичног дела чини ветеринар или овлашћени ветеринарски радник који при пружању ветеринарске помоћи препише или примени очигледно неподобно средство или очигледно неподобан начин лечења или уопште несавесно поступа при лечењу животиња и тиме проузрокује угинуће животиња или другу знатну штету. Учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до две године. Кривично дело поред свог умишљајног облика има и нехатни облик. За нехатни облик учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до шест месеци.

Производња штетних средстава за лечење животиња (члан 272)

Основни облик овог кривичног дела чини онај ко производи ради продаје или ставља у промет средства за лечење или за спречавање заразе код животиња која су опасна за њихов живот или здравље. Учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до једне године. Тежи облик постоји ако је проузроковано угинуће животиња или друга знатна штета. Учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до две године. Кривично дело поред свог умишљајног облика има и нехатни облик. За нехатни облик учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до шест месеци.

Загађивање хране и воде за исхрану, односно напајање животиња (члан 273)

Основни облик овог кривичног дела чини онај ко каквом шкодљивом материјом загади храну или воду које служе за исхрану или напајање животиња и тиме доведе у опасност њихов живот или здравље. Учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до две године. Ово кривично дело чини и онај ко каквом шкодљивом материјом загади воду у рибњаку, језеру, реци или каналу или порибљавањем из заражених вода проузрокује опасност за опстанак риба или других водених животиња. Учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до две године.Тежи облик постоји ако је проузроковано угинуће животиња или друга знатна штета. Учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до две године.

Пустошење шума (члан 274)

Основни облик овог кривичног дела чини онај ко противно прописима или наредбама надлежних органа врши сечу или крчење шуме, или ко оштећује стабла или на други начин пустоши шуме или обори једно или више стабала у парку, дрвореду или на другом месту где сеча није дозвољена. Учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до једне године.Тежи облик овог кривичног дела постоји ако се изврши у заштићеној шуми, националном парку или у другој шуми са посебном наменом. Учинилац ће се казнити затвором од три месеца до три године.

Шумска крађа (члан 275)

Основни облик овог кривичног дела чини онај ко ради крађе обори у шуми, парку или дрвореду једно или више стабала, а количина обореног дрвета је већа од једног кубног метра. Учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до једне године.Тежи облик постоји ако је дело учињено у намери да се оборено дрво прода, или ако је количина обореног дрвета већа од пет кубних метара или ако је дело извршено у заштићеној шуми, националном парку или другој шуми са посебном наменом. Учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до три године.Код овог кривичног дела кажњив је и покушај.

Незаконит лов (члан 276)

Основни облик овог кривичног дела чини онај ко лови дивљач за време ловостаја или на подручју где је лов забрањен. Учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до шест месеци. Специјалан облик (ловачке) крађе, чини онај ко неовлашћено лови на туђем ловишту и убије или рани дивљач или је ухвати живу. За ово дело се морају кумулативно стећи два услова: да се неовлашћено лови на туђем ловишту и да је том приликом убијена или рањена дивљач или да је жива ухваћена. Учинилац ће казнити новчаном казном или затвором до једне године. Тежи облик претходно наведеног специјалног облика (ловачке) крађе постоји ако је дело учињено у односу на крупну дивљач. У том случају учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до две године. Тежи облик постоји и ако се лови дивљач чији је лов забрањен или без посебне дозволе одређену врсту дивљачи за чији је лов потребна таква дозвола или на начин или средствима којима се дивљач масовно уништава. Прописана је казна затвора до три године. Прописана је обавезна примена мере безбедности одузимања

предмета. Уловљена дивљач и средства за лов одузеће се од учиниоца кривичног дела.

Незаконит риболов (члан 277)

Основни облик овог кривичног дела чини онај ко лови рибу или друге водене животиње за време ловостаја или у водама у којима је лов забрањен. Учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до шест месеци. Тежи облик овог кривичног дела постоји ако се лови рибе или друге водене животиње експлозивом, електричном струјом, отровом, средствима за омамљивање или на начин штетан за размножавање тих животиња или којим се те животиње масовно уништавају. Учинилац ће се казнити затвором до три године. Други тежи облик овог кривичног дела постоји када се лове рибе или друге водене животиње веће биолошке вредности или у већој количини или при лову уништи већу количину риба или других водених животиња. Учинилац ће се казнити затвором до три године. Прописана је обавезна примена мере безбедности одузимања предмета. Улов и средства за риболов одузеће се од учиниоца кривичног дела.

Графикон 1: Број лица против којих је поднета кривична пријава због извршених кривичних дела против животне средине

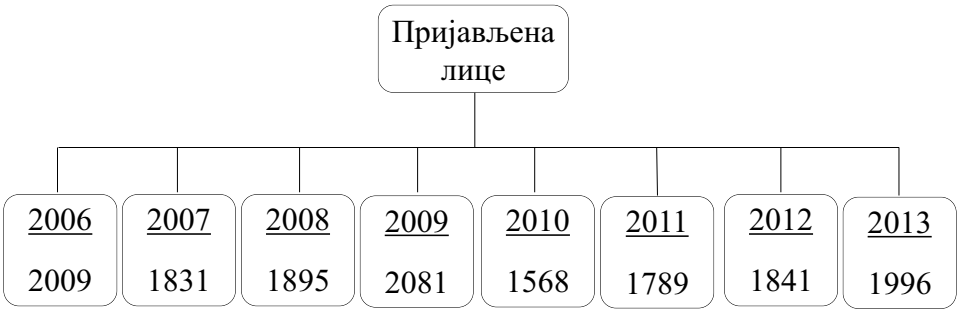

Извор: Републички завод за статистику, Интернет, http://webrzs.stat.gov.rs/, 19.07.2015.г.

Графикон 2: Број лица против којих је подигнута оптужница због извршених кривичних дела против животне средине

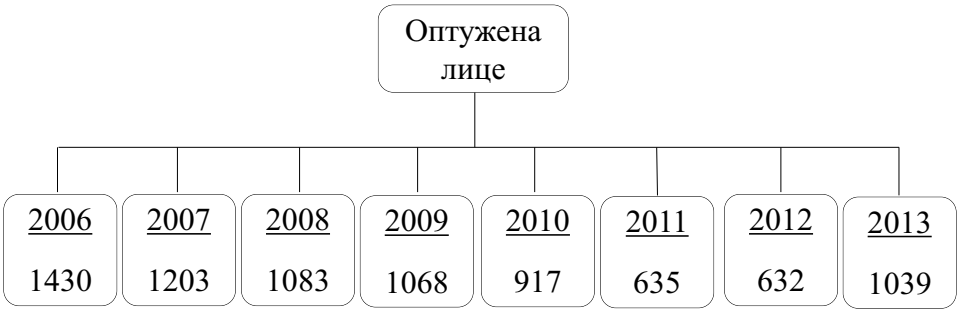

Извор: Републички завод за статистику, Интернет, http://webrzs.stat.gov.rs/, 19.07.2015.г.

Графикон 3: Број осуђених лица због извршених кривичних дела против животне средине

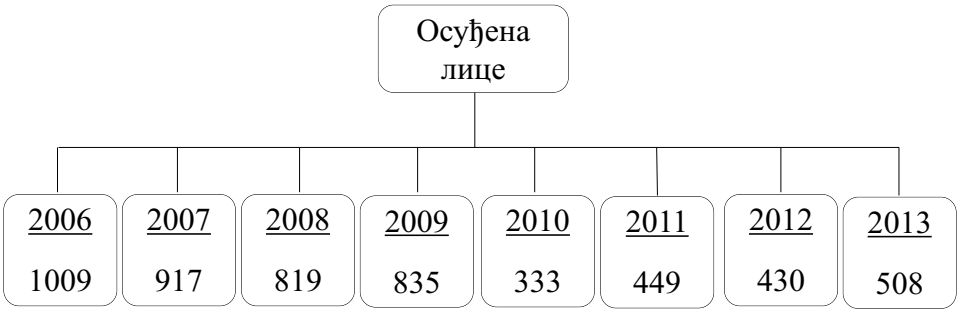

Извор: Републички завод за статистику, Интернет, http://webrzs.stat.gov.rs/, 19.07.2015.г.

6) ИЗВОРИ

Алексић, Живојин; Шкулић, Милан, Криминалистика, Досије, Београд, 1997.

Богдановић, Милица, Опасности од хемијских акцидената, Задужбина Андрејевић, Београд, 1999.

Водич кроз ЕУ политике, Заштита животне средине, Младост Груп, Лозница, 2010.

Gidens, Entoni: Klimatske promene i politika, prevod sa engleskog Trajković Đorđe, Clio, Novi Sad, 2010.

Gor, Al: Naš izbor-putevi rešavanja klimatske krize, prevod sa engleskog Paunović Zoran, Geopoetika, Beograd, 2010.

Деспотовић, Љубиша: Еколошка парадигма, Stylos, Нови Сад, 2002.

Дреновак-Ивановић, Мирјана; Ђорђевић, Сретен; Важић, Синиша, Правни инструменти еколошке заштите – грађанскоправна и кривичноправна заштита, Фидуциа 011 принт, Београд, http://www.osce.org/sr/serbia/148291?download=true, доступно 31.07.2015.

Казенски законик Словеније, Урадни лист РС, 50/2012.

Казнени закон Хрватске, Народне новине, 125/11, 144/12, 56/15,61/15.

Китановић, Бранко: Планета и цивилизација у опасности, Привредна штампа, Београд, 1979, стр. 109.

Кривични законик Црне Горе, "Службени лист РЦГ", бр. 70/2003, 13/2004, 47/2006 и "Службени лист ЦГ", бр. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 40/2013 и 56/2013.

Кривични законик Републике Србије, "Сл.гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014).

Кривични законик Републике Српске, Службени гласник РС бр. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12, 67/13.

Кривичниот законик („Службен весник на Република Македонија" број 37/96). Закон за изменување и дополнување на Кривичниот законик („Службен весник на Република Македонија" бр. 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 7 /08 , 139/08 , 114/09 година, 51/11, 135/11, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013.

Лазаревић, Љубиша: Кривично право Југославије – посебни део, Савремена администрација, Београд, 1995.

Михајлов Н., Анђелка, Основе аналитичких инструмената у области животне средине, Факултет за заштиту животне средине.

Павловић, Милан: Еколошко инжењерство, Технички факултет „Михајло Пупин", Зрењанин, 2002.

Понтинг, Клајв, Еколошка историја света, превео Симић Драган, Одисеја, Београд, 2009.

Почуча, Никола, Екохидрологија, Грађевинска књига, Зрењанин, 2008.

Стојановић, Зоран, Перић, Обрад; Кривично право – посебни део, XI издање, Правна књига, Београд, 2006.

Siegel, Dina; Nelen, Hans (Eds): "Organized crime culture", Markets and Polices, Springer Vol. 7, New York, 2008.

Tomkins, Kevin, "Law Police Enforcement and Environment"; Current Issues in Criminal Justice,Vol. 16.

Тодоровић, Зоран: Безбедносни аспект заштите и унапређења животне средине неких развијених европских земаља и земаља у транзицији, Безбедност, Београд, 4/07.

Устав Републике Србије ("Сл.гласник РС", бр. 98/2006).

Закон о заштити животне средине (Службени гласник Републике Србије, бр.135/2004).

7) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Савремено друштво, ради свог опстанка, требало би да се без обзира на регионалне разлике у степену угрожености животне средине, удружи у заштити животне средине, јер је њена заштита глобални проблем (оштећење биосфере и њених екосистема, загађења ваздуха, воде, земљишта, промене климе, уништење биљног и животињског света, оштећења људског здравља. Европска унија је циљеве у области заштите животне средине дефинисала у неколико одредби Уговора о функционисању ЕУ и Уговора о ЕУ. Европска унија је донела више правних аката у области заштите животне средине. Такође, већи број различитих институција ЕУ има одређене надлежности у области заштите животне средине (Европски парламент, Савет Европске уније, Европска комисија, Европска инвестициона банка, Суд правде ЕУ). Из рада се може видети да је и Србија донела читав низ законских и подзаконских аката ради заштите животне средине. Међутим, ако се погледа статистика у периоду од 2006-2013. године, може се видети да је број лица против којих су поднете кривичне пријаве, број оптужених лица и број осуђених лица, приближан за све године. То што је број приближно исти не значи да је стварно стање заиста такво. Правно регулисање заштите животне средине треба да допринесе очувању, заштити и побољшању квалитета животне средине, заштити људског здравља, опрезном и рационалном коришћењу природних ресурса и унапређењу, на међународном плану, мера за суочавање са регионалним и глобалним проблемима животне средине. Приступи решавању овог проблема могу бити и у изградњи еколошке свести код људи, увођење социјалних програма, примена техничких мера, итд. С обзиром да је објект заштите животна средина, али да се путем ње штити и људско здравље и живот, као и биљни и животињски свет, потребно је утицати на становништво да не врши кривична дела, да пријави она лица

за која зна да су извршила неко кривично дело против животне средине, да се пооштре казне за правна и одговорна лица у фабрикама и предузећима која загађују животну средину и крше прописе из области заштите животне средине. Загађење животне средине је проблем који се тиче целокупног становништва и у овом раду смо покушали да укажемо на један од могућих начина утицаја на становништво да штите животну средину, а то је путем кривичног права и прописивањем казнених одредби.